RETSMØDERAPPORT
i de forenede sager 106-120/87 *

I — Faktiske omstændigheder og retsforhandlinger

1. Rådets forordning nr. 1152/78 af 30. maj 1978 (EFT L 144, s. 1) om ændring af Rådets forordning nr. 516/77 (EFT L 73, s. 1) om den fælles markedsordning for produkter forarbejdet på basis af frugt og grøntsager oprettede en producentstøtteordning for visse produkter, der har særlig betydning for Middelhavsområderne, herunder tomatkoncentrat. Støtten skal udligne forskellen mellem priserne for fællesskabsprodukter og produkter fra tredjelande. Prisen for fællesskabsprodukter fastsættes bl. a. under hensyntagen til minimumsprisen til tomatproducenterne, som Kommissionen fastsætter før begyndelsen af hvert produktionsår, og forarbejdningsomkostningerne.

2. Akten vedrørende Grækenlands tiltrædelse af De Europæiske Fællesskaber (EFT 1979 L 291, s. 17) foreskrev i artikel 58 og 59, at de græske landbrugspriser gradvis skulle tilnærmes det fælles prisniveau. For så vidt angår produkter forarbejdet på basis af tomater henhørende under forordning nr. 516/77 bestemte artikel 59, stk. 2, at tilnærmelsen skulle gennemføres i syv etaper. Artikel 103 vedrørende anvendelsen af støtteordningerne i forordning nr. 516/77 i Grækenland, foreskrev i stk. 2 og 3, at den gældende minimumspris i Grækenland skulle tilnærmes i henhold til de i artikel 59 fastsatte bestemmelser. Ifølge stk. 3 fastsattes beløbet for den støtte, der fra Fællesskabet ydes Grækenland således, at det udligner forskellen mellem niveauet for de priser for produkter fra tredjelande og det niveau for priserne for græske produkter, der er fastlagt under hensyntagen til gældende minimumspris og forarbejdningsomkostninger i Grækenland.

3. Kommissionen har for hvert produktionsår efter forvaltningskomiteproceduren udstedt en forordning, der for Grækenlands og de øvrige medlemsstaters vedkommende fastsatte minimumsprisen for producenterne og beløbet, der skulle ydes i produktionsstøtte:

— produktionsåret 1981/1982: forordning nr. 1963/81 af 10. juli 1981 (EFT L 192, s. 16);

— produktionsåret 1982/1983: forordning nr. 1585/82 af 21. juni 1982 (EFT L 178, s. 20);

— produktionsåret 1983/1984: forordning nr. 1618/83 af 15. juni 1983 (EFT L 159, s. 52);

— produktionsåret 1984/1985, 1985/1986 og 1986/1987: forordning nr. 1709/84 af 19. juni 1984 (EFT L 162, s. 8)

4. Produktionsstøtten er fastsat for hver 100 kg tomatkoncentrat med et vist indhold af tørekstrakt i standardemballager af en bestemt vægt. For at tage højde for visse forskelle i tørekstratet især mht. koncentratio-

* Processprog: Græsk.

nen af og indpakningen har Kommissionen for hvert produktionsår udstedt en forordning, der fastsatte koefficienterne, hvormed producentstøtten for tomatkoncentrater skal multipliceres.

— produktionsåret 1981/1982: forordning nr. 1962/81 af 10. juli 1981 (EFT L 192, s. 13);

— produktionsåret 1982/1983: forordning nr. 1602/82 af 22. juni 1982 (EFT L 179, s. 16);

— produktionsåret 1983/1984: forordning nr. 1615/83 af 15. juni 1983 (EFT L 159, s. 48);

— produktionsåret 1984/1985, 1985, 1986 og 1986/1987: forordning nr. 1709/84 af 19. juni 1984 (EFT L 162, s. 8)

Disse forordninger fastsætter alle i et bilag de koefficienter eller procenter, der skal benyttes til at fastsætte støttebeløbet under hensyntagen til tørstofindholdet og de forskellige typer emballage.

5. Som følge af Den Hellenske Republiks sagsanlæg annullerede Domstolen i sin dom af 19. sepember 1985 (Den Hellenske Republik mod Kommissionen, sag 192/83, Sml. s. 2802) forordning nr. 1615/83 om fastsættelse af de koefficienter, hvormed producentstøtten for tomatkoncentrater skal multipliceres, for så vidt som de ved denne forordning fastsatte koefficienter bevirker en forskelsbehandling af Den Hellenske Republik i forhold til de øvrige medlemsstater med hensyn til kompensation for ekstraomkostninger, der skyldes anvendelsen af mindre emballager end den standardemballage, der er angivet i artikel 1, stk. 2, i Kommissionens forordning nr. 1618/83 af 15. juni 1983 om fastsættelse for produktionsåret 1983/84 af producentstøtten og den minimumspris, der skal betales til producenterne, for visse produkter forarbejdet på basis af frugt og grøntsager.

I dommens sidste præmis udtalte Domstolen, at »det påhviler Kommissionen i medfør af EØF-Traktaten artikel 176 at fastsætte nye koefficienter for Grækenland eller en anden form for kompensation, der tager hensyn til, at støtteordningen er forskellig for Grækenland og de øvrige medlemsstater.«

6. I en erstatningssag i medfør af EØF-Traktatens artikler 178 og 215, stk. 2, der var anlagt af sagsøgerne 1, 2, 4-13 og 15 i hovedsagen, frifandt Domstolen ved dom af 19. september 1985 Kommissionen (Asteris m. fl. mod Kommissionen, sag 194 til 206/83, Sml. s. 2821) med den begrundelse, at selvom koefficientsystemet var kendt ulovligt i dommen i sag 192/83 »[kan det] dog ikke betragtes som en kvalificeret krænkelse af en højere retsregel eller en åbenbar og grov overskridelse fra Kommissionens side af grænserne for udøvelsen af dens beføjelser«, der kan pådrage Fællesskabet et erstatningsansvar.

7. På baggrund af Domstolens annullation i sag 192/83 af forordning nr. 1615/83, for så vidt som de ved denne forordning fastsatte koefficienter bevirkede en forskelsbehandling af Den Hellenske Republik i forhold til de øvrige medlemsstater med hensyn til kompensation for ekstraomkostninger, der skyldes anvendelsen af mindre emballager end standardemballagerne, udstedte Kommissionen forordning nr. 381//86 af 20. februar 1986 om supplerende producentstøtte for visse størrelser emballager med tomatkoncentrat fremstillet af græske

tomater i produktionsåret 1983/1984 (EFT L 44, s. 10). Forordningerne for de forudgående såvel som efterfølgende produktionsår blev ikke ændret.

8. Ved stævninger indgivet til Domstolens Justitskontor den 14. april 1986 (sag 97/86) og den 29. juli 1986 (sag 193/86) har de sagsøgende selskaber i hovedsagen anlagt sag med påstand om annullation af dels forordning nr. 381/86, dels Kommissionens afvisning af at efterkomme dommene af 19. september 1985 for samtlige omhandlede produktionsår.

9. Samtidigt anlagde de sagsøgende selskaber i hovedsagen sag ved Polymeles Protodikeio (førsteinstansret) Athen, med påstand om, at det statueredes, at Den Hellenske Republik for produktionsårene 1981/1982, 1982/1983 og 1983/1984 skulle betale sagsøgerne erstatning i form af beløb, der svarer til forskellen mellem den støtte, de faktisk havde modtaget i medfør af koefficienterne i Kommissionens forordninger, og den støtte, de ville have haft krav på, dersom den ulovlighed, som Domstolen fastslog i sin dom af 19. september 1985 (ovennævnte sag 192/83), ikke havde foreligget.

10. Da sagen indebærer spørgsmål om EF-rettens fortolkning, har Polymeles Protodikeio, Athen, ved domme af 31. oktober 1986 i medfør af EØF-Traktatens artikel 177 udsat sagerne, på Domstolens afgørelse af følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Er de nationale domstole i en EF-medlemsstat kompetente til at behandle retstvister, hvorunder private påstår de nationale myndigheder tilpligtet til at betale en støtte, der ikke er blevet udbetalt som følge af en ukorrekt gennemførelse af fællesskabsretten, og som de nationale myndigheder kan kræve refunderet af fællesskabsorganerne, nemlig med hjemmel i Rådets forordning nr. 729/70 om finansiering af den fælles landbrugspolitik?

I bekræftende fald spørges:

2) Er den omstændighed, at De Europæiske Fællesskabers Domstol tidligere og med den begrundelse, der anføres i Domstolens dom af 19. september 1985 i de forenede sager 194-206/83, har frifundet Kommissionen under et søgsmål anlagt af den part, der også er sagsøger i den foreliggende sag, til hinder for et sagsanlæg, hvorunder samme part påstår den græske stat tilpligtet at yde erstatning for de støttebeløb, der ikke er udbetalt til sagsøgeren, og som denne ville have modtaget fra de græske myndigheder, såfremt disse havde fremsat krav herom over for EUGFL i henhold til Rådets forordning nr. 729/70?

I bekræftende fald spørges:

3) Kan de nationale myndigheder efter fællesskabsretten lovligt betale erstatning til private indehavere af forarbejdningsvirk-

somheder, hvortil der kan ydes støtte i henhold til Rådets forordninger (EØF) nr. 729/70 og 516/77, for så vidt der hermed ydes erstatning for en teknisk fejl begået af vedkommende fællesskabsinstitutioner,

a) alene på betingelse af, at vedkommende fællesskabsinstitutioner underrettes af de nationale myndigheder (EØF-Traktatens artikel 92, stk. 1), eller

b) skal der forinden indhentes samtykke fra fællesskabsinstitutionerne efter principperne i EØF-Traktatens artikel 93 som konkretiseret og gennemført ved forordningerne (EØF) nr. 729/70 og 516/77?

c) Er sagsøgernes erstatningspåstand, i det omfang den vedrører produktionsåret 1983/1984, uforenelig med Kommissionens forordning (EØF) nr. 381/86?«

11. Dommene afsagt af Polymeles Protodikeio blev registreret på Domstolens Justitskontor den 7. april 1987.

12. Ved kendelse af 17. juni 1987 er sagerne blevet forenet med henblik på den skriftlige og mundtlige forhandling samt den fælles afgørelse.

13. I medfør af artikel 20 i statutten for De Europæiske Fællesskabers Domstol har Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved juridisk konsulent Dimitrios Gouloussis den 23. juli 1987 indgivet skriftligt indlæg. De sagsøgende selskaber i hovedsagen har indgivet skriftligt indlæg den 4. august 1987 ved advokaterne Christos Arvanitis, Nikoloas Tsiokas og Giannis Stamoulis, Athen.

14. På grundlag den den refererende dommers rapport og efter at have hørt generaladvokaten har Domstolen besluttet at indlede den mundtlige forhandling uden forudgående bevisførelse.

15. I henhold til procesreglementets artikel 95, stk. 1 og 2, har Domstolen ved afgørelse af 24. februar 1988 henvist sagen til Femte Afdeling.

II — De skriftlige indlæg indgivet til Domstolen

1. a) De *sagsøgende selskaber i hovedsagen* har henvist til deres påstand om, at Den Hellenske Republik tilpligtes at betale det beløb, der svarer til forskellen mellem den støtte, de faktisk har modtaget og den støtte, de i medfør af Domstolens dom af 19. september 1985 (ovennævnt) skulle have modtaget for de mængder af tomatkoncentrat, der blev produceret i produktionsårene 1981/1982, 1982/1983 og 1983/1984. Påstanden vedrører ikke betaling af erstatning i medfør af artikel 105 i ikrafttrædelsesloven til den græske civillovbog, som den forelæggende ret synes at mene, men betaling af den støtte, som den græske stat ex lege skylder selskaberne. I henhold til EF-retten skal hver medlemsstat betale forarbejdningsvirksomhederne en støtte, der er fastsat med henblik på at udligne forskellen på omkostningerne på produkter med oprindelse i Fællesskabet og markedspriserne på produkter med oprindelse i tredjelande. Medlemsstaten kan efterfølgende få støtten tilbagebetalt fra Den Europæiske Udviklings- og

Garantifond for Landbruget (EUGFL). Støtten skal fastsættes på en sådan måde, at den ikke tilsidesætter princippet om ligebehandling i EØF-Traktatens artikel 40, stk. 3, som også indeholdes i den græske forfatnings artikel 4, stk. 1. Domstolen fastslog i sine domme af 19. september 1985, at der eksisterede en forskelsbehandling mellem producenterne i Grækenland og i de øvrige medlemsstater som følge af en teknisk fejl, Kommissionen havde begået ved fastsættelsen af koefficienterne. Den græske domstol er kompetent til at tilkende de sagsøgende selskaber den omstridte økonomiske støtte. Det præjudicielle spørgsmål vedrørende den forelæggende rets kompetence er irrelevant og overflødigt, idet Domstolen hverken kan fortolke nationale retsforskrifter eller afgøre de nationale retters stedlige og saglige kompetence.

De sagsøgende selskaber i hovedsagen mener derfor, at det første spørgsmål bør besvares således:

»Domstolen for De Europæiske Fællesskaber er hverken kompetent til at fortolke nationale retsforskrifter under en præjudiciel sag forelagt af en national ret, eller til at afgøre de nationale retters stedlige og saglige kompetence, da denne afgørelse udelukkende henhører under den dømmende ret.«

b) I henhold til de sagsøgende selskaber følger det af Domstolens domme af 19. september 1985, at den støtte der faktisk er udbetalt de græske selskaber i medfør af de omstridte EF-forordninger er i modstrid med ligebehandlingsprincippet. Beregningen af støtte på et grundlag, der er uden den tekniske fejl, som Kommissionen havde begået, og udbetalingen af denne vedrører hverken et erstatningssøgsmål efter EØF-Traktatens artikel 215, eller statsstøtte, der omfattes af EØF-Traktatens artikel 92 og 94. Det forhold at forordning nr. 516/77 i sine betragtninger forudsætter, at de udgifter, som medlemsstaterne påtager sig, påhviler Fællesskabet i henhold til Rådets forordning nr. 729/70 af 21. april 1970 om finansieringen af den fælles landbrugspolitik (EFT 1970 I s. 196), beviser, at en henførsel af støtten under artikel 92 og 93 er forkert. Følgeligt er den forelæggende rets spørgsmål vedrørende EØF-Traktatens artikel 215 og 92 til 94 ganske irrelevante og overflødige.

Selskaberne mener derfor, at det andet spørgsmål bør besvares således:

»Søgsmålsadgangen efter EØF-Traktatens artikel 215, stk. 2, til at anfægte ulovlige retsakter fra Fællesskabets institutioner (erstatningssager) er selvstændig og uafhængig af den søgsmålsadgang, de retsundergivne efter medlemsstaternes retsplejeregler besidder til at anfægte nationale myndigheders handlinger, når disse foretager en fejlagtig anvendelse af EF-retlige regler, der finder umiddelbar anvendelse i alle medlemsstaterne, og hvorved de nationale myndigheder nægter eller yder retsundergivne støtte på baggrund af beregninger, der er behæftet med fejl således, at princippet om ligebehandling tilsidesættes, hvilken tilsidesættelse samtidigt er blevet fastslået af Domstolen for De Europæiske Fællesskaber, og i særdeleshed når støtten efterfølgende kræves tilbagebetalt fra EUGFL i medfør af Rådets forordning (EØF) nr. 729/70«.

c) Forordning nr. 381/86, som blev udstedt efter dommene af 19. september 1985, har fastsat det støttebeløb, der var udbetalt for lidt på grund af den tekniske fejl i forordning nr. 1615/83. Den nationale ret bør kun undersøge, om forskellen i støtten er beregnet som krævet af sagsøgerne med henblik på at udligne de højere forarbejdningsomkostninger, og om forskellen er i overensstemmelse med reglerne i forordning nr. 381/86 for produktionsåret 1983/1984.

Selskaberne mener derfor, at tredje spørgsmål bør besvares med:

»I et søgsmål efter EØF-Traktatens artikel 177 kan Domstolen for De Europæiske Fællesskaber ikke pådømme en sag i realiteten, der verserer for en national domstol, og kontrollere de elementer, der er indgået i beregningen; dette gælder især, når Domstolen i en tidligere sag har afsagt en dom, der klart opstiller de kriterier, der skal indgå i fastsættelsen af forskellen i den omtvistede støtte, hvilken har givet anledning til sagen for den nationale domstol«.

2. a) Ifølge *Kommissionen* ligger det første spørgsmål uden for Domstolens kompetence; en national rets kompetence til at pådømme en given sag, uanset om den nationale dommer skal benytte EF-ret i sagen, bør afgøres efter national lovgivning.

Kommissionen mener derfor, at første spørgsmål bør besvares således:

»Afgørelsen om, hvorvidt Polymeles Protodikeio, Athen, har kompetence i de af kendelserne omhandlede sager nr. 7085 til 7099/86 ligger uden for Domstolen for De Europæiske Fællesskabers kompetence«.

b) Det andet spørgsmål vedrører dels formalitet i den sag, som sagsøgerne i hovedsagen har anlagt, dels rækkevidden af retskraften i Domstolens dom af 19. september 1985 i sagerne 194-206/83. Denne dom er retskraftig ifølge Kommissionen og for selskaberne, der hverken kan anlægge sag om spørgsmålet på ny for Domstolen eller tilbagesøge de omhandlede beløb fra Kommissionen. Spørgsmålet, om der ved den nationale domstol kan gives de græske selskaber medhold, henhører under reglerne om en medlemsstats ansvar for en påstået ulovlig retsakt, som den har udstedt, hvilket spørgsmål ligger udenfor Domstolens kompetence. Spørgsmålet bør derfor løses på baggrund af den græske retsplejelov for civile sager, især fordi Domstolens domme efter græsk ret ikke kan ligestilles med udenlandske retsafgørelser.

Kommissionen mener derfor, at det andet spørgsmål bør besvares med:

»Spørgsmålet om hvorvidt, Domstolen for De Europæiske Fællesskabers frifindelse af Kommissionen i sin dom af 19. september 1985 i en sag anlagt af selskabet Asteris og 12 andre græske selskaber (sagerne 194-206/83), er til hinder for at sagsøgerne ved en græsk retsinstans anlægger sag mod den græske stat med påstand om erstatning af de beløb, som de ville have modtaget fra de græske myndigheder, hvis disse havde

fremsat krav herom overfor EUGFL i medfør af Rådets forordning (EØF) nr. 729/70, rejser intet spørgsmål om fortolkning af EF-retten.

Subsidiært: Polymeles Protodikeio, Athen, er forpligtet til under behandlingen af de sager, som kendelserne nr. 7085 til 7099/85 vedrører, at følge Domstolen for De Europæiske Fællesskabers dom af 19. sepember 1985 (sagerne 194-206/83)«.

c) Kommissionen har videre anført, at de faktiske omstændigheder, der fremgår af forelæggelsesdommene, ikke giver mulighed for at bestemme de beløb, der kræves betalt af den græske stat som »støtte«. Artikel 92 vedrører sådan statsstøtte, som fordrejer eller truer med at fordreje konkurrencevilkårene ved at begunstige visse virksomheder. Hvis den forelæggende ret finder, at sagsøgerne gives medhold i deres påstande, udgør de beløb, der skal betales, ikke statsstøtte fra den græske stat, men fuldbyrdelsen af en retsafgørelse. De to første afsnit af tredje spørgsmål er således uden indhold.

Kommissionen mener derfor, at de to første afsnit af det tredje spørgsmål bør besvares således:

»Græske myndigheders betaling af erstatning i medfør af en retsafgørelse til visse producenter af tomatkoncentrat, hvortil der ydes støtte i medfør af forordningerne (EØF) nr. 729/70 og 516/77, omfattes ikke af EØF-Traktatens artikel 92 og 93, når denne erstatning har karakter af kompensation for eller afhjælpning af en beregningsfejl begået af de kompetente fællesskabsmyndigheder.«

Med hensyn til uoverensstemmelsen med forordning nr. 381/86 og de anlagte sager, har Kommissionen anført, at denne forordning påstås annulleret (de forenede sager 97, 99, 193 og 215/86). De samme beløb kan ikke udbetales sagsøgerne i hovedsagen to gange, henholdsvis i medfør af EF-retten og græsk ret.

Kommissionen mener derfor, at tredje spørgsmåls tredje afsnit bør besvares således:

»Under hensyntagen til Kommissionens forordning (EØF) nr. 381/86 kan betaling af den erstatning, som de sagsøgende selskaber har afkrævet den græske stat, ikke føre til uberettiget vinding for disse.«

F. Schockweiler
Refererende dommer